

Yoxluğunu bilə-bilə...

Sənət gerçəkliyi sevir. Duyğun, düşüncən, hiss etdiyən hər şey özünəməxsus, həqiqi olmalıdır. Başqası deyil, özün olmalısan. Ən əsası yaratdığın əsərlərinə o fərqli duyğuları başqalarına çatdırma bilmək üçün öncə özün o duyğuları yaşamalısən. Bəzən isə kimlərinə duyğularını öz içindən keçirməli, öz başına gələn kimi qəbul etməlisən. Şair-

lik, bəstəkarlıq ən çox bunu tələb edir.

Sənət hissdır, sənət sevgidir, sənət fədakarlıqdır. Həm də bir axtarış, kəşf, qurtuluş, qalibiyyətdir, ən əsası isə tükənməz inamdır. O, həm sənəle danışıq, həm səni dinləyir və sən də həm diktdə edirsən, həm də onu bütün ruhunla dinləyirsən. Bölüşdüyün hissələr əvvəl özünə, daha sonra dinləyicilərə bəyan olur.

Azərbaycan musiqi tarixində böyük sənəti ilə insanların qəlbini fəth edən Elza İbrahimova məhz belə sənətkarlardan olub. Onun musiqisini dinlədikcə seyrindən, tilsimindən ayrılı bilmirsən. Bəstəkar şeir seçiminə daima xüsusi həssaslıqla yanaşır. Onun üçün şeir və musiqinin bir-birini tamamlaması mütləq hesab olunub. Mahnılarını dillər əzbəri edən, bu qədər uğurlu olmağına yol açan, sözsüz ki, budur. Mübaligəsiz deyərdim ki, sözlə musiqinin vəhdətinə mükəmməl dərəcədə nail olmaq hər bəstəkarın işi deyil. Mətnlə uğurlu işləyə bilmək onun həyat fəlsəfəsindən, düşüncəsinin dərinliyindən, yüksək bədii zövqündən xəbər verir.

Sənətkar acısını da, xoşbəxtliyini də aydın əks etdirməyi bacarmalıdır. Ömür bütünlüklə qəmli, yaxud şən mahnılardan ibarət ola bilməz. Mahnılar da insan ömrünün yaşantılarına bənzəyir. Elə Elza İbrahimovanın yaradıcılığı da bunu əks etdirirdi. Bəzən sevgi-sevinc, bəzən ayrılıq-kədər. Həyat reallığı kimi.

Görkəmli musiqi xadiminin sənət yoluna nəzər yetirərək əvəzolunmaz əsərləri ilə Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə necə böyük töhfələr verdiyini görürük. Adı mahnı bəstəkarı kimi anılsa da, yaradıcılığında digər janrlardakı

musiqi nümunələrinə də təsadüf edirik. Həmin nümunələrə simfonik, kamera-instrumental, səhnə əsərləri aiddir.

Elza İmadəddin qızı İbrahimova 1938-ci il yanvarın 10-da Hacıqabul şəhərində dünyaya gəlir. Atası dəmiryol sahəsində çalışan mütəxəssis, anası Sona xanım isə həkim olub. Musiqi istedadı ona ana nənəsindən keçir. Nənəsi qarmonda mükəmməl ifa edib, yaxşı səsi olub və bu bacarığı irsən nəvəsinə ötürülüb. Ailədə özündən böyük bacısı və kiçik qardaşı olub. Anasının nənəsi türk idi.

Valideynləri onun gələcəyini məhz musiqi istiqamətində görərək onu 8 nömrəli musiqi məktəbinin fortepiano sinfinə qoyurlar. Keçmiş Asəf Zeynalı adına Musiqi Kollecinə isə 1957-ci ildə bitirir. Bir il sonra isə Üzeyir Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının (indiki Bakı Musiqi Akademiyası) bəstəkarlıq fakültəsinə qəbul olur. Bəstəkarlıq təhsilini öncə Cövdət Hacıyevin, daha sonra Qara Qarayevin sinfində davam etdirir. Konservatoriyada təhsil aldığı illər ərzində fortepiano üçün prelüdlər, variyasiyalar, sonatino, skerso, 4 hissəli trio və digər əsərlər bəstələyir. Elza İbrahimova bəstəkarlıqla yanaşı, həm də mahir pianoçu idi. Qara Qarayevin sinfində təhsil aldığı o beş illik dövərdə yalnız ciddi əsərlər bəstələyib. İlk mahnısını isə 31 yaşında yazıb.

Təhsilini uğurla yekunlaşdırdıqdan sonra təyinatı üzrə Dağıstana pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmağa göndərilir. Orada bir il yaşayıb fəaliyyət göstərdikdən sonra Bakıya qayıdır. Fərqli illərdə Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Komitəsində redaktor, indiki Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində, keçmiş Asəf Zeynalı adına Musiqi Kollecinə pedaqoq kimi çalışıb.

Müəllimi Qara Qarayevdən eşitdiyi xoş sözlər daima ona stimül verir. "Qazandığınız nailiyyətlərlə kifayətlənməyin, davam edin". Görkəmli bəstəkardan belə qiymət almaq, sözsüz ki, gənc bəstəkarı durmadan çalışmağa, sənətinə qarşı daha da məsuliyyətli olmağa sövq edirdi.

Bəstəkarın 1962-ci ildə R.Həmzətovun sözlərinə yazdığı "More"/"Dəniz" romansı vokal yaradıcılığında ilk uğurlu addımı sayılır. Onun ilk mahnıları Dağıstan şairlərinin şeirlərinə bəstələnmiş rus və ləzgi dillərində "Las-

toçka aula" ("Kəndin qaranquşu"), "Ya xoçu çtobi pesnya moya..." ("Mən istərdim ki, mənim mahnım..."), "U rod-nika" ("Bulaq üstə"), "Pesnyami serdse moyo polno" ("Ürəyim nəğmələrlə doludur"), "Ya Daqestanka" ("Mən Dağıstan qızıyam"), "Gülşən", "Dobroye utro" ("Sabahın xeyir") və digərini də sadalamaq olar.

İstedadlı bəstəkar vokal janrıyla kifayətlənmir, Hüseyin Cavidin eyniadlı dramı əsasında "Afət" və Ramiz Heydərin librettosu üzrə "Yanan beşiklər" operalarını yazır. O, iki Milli Qəhrəman - Salatin Əsgərova və Təbriz Xəlilbəyliyə həsr olunmuş rekviemlərin müəllifidir. Neft sənayesinin 130 illiyinə həsr olunmuş "Neftçilər himni"nin, Şeyx Şamilin 200 illiyinə həsr olunmuş operanın müəllifidir. Hələ həyatda ikən iki mahnı məcmuəsi dərc edilmişdir. Birincisi, 1976-cı ildə nəşr olunan "Sən bir nəğmə, mən bir nəğmə", ikincisi isə 1988-ci ildə işıq üzü görmüş "Mahnılar"dır.

Azərbaycan dilində bəstələdiyi ilk mahnı 1969-cu ildə Məmməd Rahimin sözlərinə "Yalan ha deyil" adlanır. Mahnının Xalq artisti Şövkət Ələkbərova kimi bir sənətkar tərəfindən ifa olunması bəstəkarı çox ruhlandırır. Bu istiqamətdə yaradıcılığının ardını "Bakının işıqları", "Bulaq başında", "Səslə məni", "Gədək üzü küləyə" və digər mahnılarla davam etdirir. Şövkət xanım daha sonra bəstəkarın "Sevgilim, tut əlimdən". "Mən sənin yanına qışda gəlirdim" kimi mahnılarını da ifa edib.

Musiqi elminin sirlərinə yaxından bələd olmağı. Azərbaycan xalq musiqisinin, şifahi ənənəvi musiqinin melodik və janr xüsusiyyətlərinə dərinləndirməyə ona öz müstəqil dəst-xəttini müəyyənləşdirməkdə kömək edib. Belə ki, bəstəkar fərdi yaradıcılığında bütün imkanlardan istifadə etməyi bacarıb.

Mahnılarının əksəriyyətində vals, tanqo rəqs elementləri üstünlük təşkil edir. Həmin mahnılar estrada üslubuna daxildir. Bu səpkidə olan "Qurban verərdim", "Gəl bərişaq", "Unuda bilməzsən" və s. tanqo ritmində olan mahnıların adlarını vurğulaya bilərik. Vals ritmləri əks olunan mahnılardan isə "Mən sənin yanına qışda gəlirdim". "Sən yadıma düşəndə" və bu kimi nümunələri misal götürə bil-

rik. Melodiyalarının ifadəli, həzin və yaddaqalan olmağı onun yaradıcılığını fərqləndirən cəhətdir. Həmçinin, mahnıları ritmik və melodik quruluşu ilə seçilir. Elza xanım xalq musiqisinə və muğama bağlı musiqiçi olub.

Elza xanım müsahibələrinin birində deyib: “Tanqonu uşaqlıqdan sevirdim. Argentina tanqosuna necə biganə qal-

maq olar axı? İllər əvvəl mərhum Rəfiq Zəka “Qurban verərdim” şeirini mənə göstərəkən, nə vaxtsa həmin sözlərə musiqi bəstələyəcəyim heç ağılıma da gəlməzdi. Üstəlik, tanqonun “burjua” ahənginin sovet ruhuna uyğun gəlmədiyini deyirdilər”.

Əməkdaşlıq etdiyi şairlər Bəxtiyar Vahabzadə, Ənvər

Əlibəyli, Əliağa Kürçaylı, Məmməd Araz, Dəmir Gədəbəyli, Məmməd Rahim, Rəfiq Zəka, Ramiz Heydər, Vaqif Səmədoğlu, Vahid Əziz, Oktay Şamil, Zivər Ağayeva, Ruzigar Əfəndiyeva və başqalarının adlarını qeyd etmək olar.

Bəstəkar bir müddət “Dan ulduzu” vokal-instrumental ansamblında çalışıb. Ansamblın bədii rəhbəri, Əməkdar incəsənət xadimi, peşəkar və istedadlı pianoçu Gülarə xanım Əliyevanın qızı və mənim çox dəyərli müəllimlərimdən biri Ayanda xanım danışır ki, “anam Elza xanımın mahnılarını çox sevirdi və onların gözəl dostluqları olub. Həmçinin, bu uğurlu əməkdaşlıqdan xatirə qalan lent yazıları çoxdur”.

İstedadlı bəstəkarın mahnılarını Rəşid Behbudov, Oktay Ağayev, Flora Kərimova, Akif İslamzadə, Elmira Rəhimova, Gülağa Məmmədov, İslam Rzayev, İlhamə Quliyeva və digər sənətkarlar emosional tərzdə dinləyicilərə çatdırıblar.

Onun mahnılarına ölməzlik bəxş edən fərqlilidir. Əsərlərində Azərbaycan və Qərb musiqisinin uğurlu sintezini duyuruq. Təbii ki, Elza İbrahimovanın bütün mahnıları qəlbe yol tapır, dinləyicini başqa aləmə aparır. Düşünməyə, hisslərə qapılmağa məcbur edir. Onun könül oxşayan mahnılarını sadalamaq, təkrar-təkrar oxuculara xatırlatmaq xoş olar. “Səslə məni”, “Vəfasız, ay vəfasız”, “Sən bir nəغمə, mən bir nəغمə”, “Bizdən güclü”, “Gəl”, “Duman”, “Bağçadan keçmişən”, “Mehribanım”, “Gəl barışaq”, “Sən mənə lazımsan”, “Elə bildim, bahar gəldi”, “Partiyam”, “Baxışlar”, “Xoşbəxtlik mahnısı”, “Tək sevmək azdır”, “Ey Vətən”, “Anamın sevimli nəغمəsi”, “Qurban verərdim”, “Gözlərimdən çəkilmə”, “Sənsizliyin içində”, “Sən yadıma düşəndə”, “Ayrılan deyil”, “Dön ömrümə, günümə”, “Daha məndə dözüüm yox”. Bu mahnıların içində həm bir dinləyici kimi, həm peşəkar musiqiçi kimi mənim də onun yaradıcılığından xüsusən bəyəndiyim, seçilmiş mahnıları var. Onlardan “Qurban verərdim”, “Ey Vətən”, “Gecələr bulaq başı”, “Gedək üzü küleyə”, “Mehribanım”, “More”, “Sən yadıma düşəndə”, “Təki sən səslə məni”, “Gəl barışaq”, “Daha məndə dözüüm yox”, “Bil-

məzdim”, “Mən sənin yanına qışda gəlirdim”, “Sən mənim səsimi eşidəcəksən”, “Sənsizliyin içində” adlı mahnılarını xüsusən bəyəniyəm.

Sevdiyi kəsdən uzaq qalmağın həsrətini, fəryadını, ağrısını, acısını, özünü unudub sevdiyindən ayrı yaşaya bilməyən insanın faciəsini musiqiyə çevirib, mahnı yarada bilmək həqiqətən də onu bir musiqi müəllifi kimi gözümdə ucaldır. Bu məqamda elə Bəxtiyar Vahabzadənin Elza İbrahimova haqqında dediyi sözləri xatırlamaq da yerinə düşərdi. “Elza İbrahimova mahnı janrında lövhə ustasıdır. O, gözlə görünən dünyanın deyil, görünə bilməyən, içəridən bizi dalğalandıran hisslərin, həyəcanların, bir sözlə, iç dünyamızın rəssamıdır”.

Digər tanınmış ictimai xadimlərimizin də Elza İbrahimova haqqında çox dəyərli fikirləri vardır. Görkəmli bəstəkar Qara Qarayev: “Elza İbrahimova fitri istədəda malik bəstəkardır”. YUNESKO-nun sülh artisti, Xalq artisti Firəngiz Əlizadə; “Elza İbrahimova xalqın sevimlisi olan böyük musiqiçidir.” Xalq artisti, professor Aqşin Əlizadə: “Elza İbrahimova Azərbaycanın ən yaxşı və tanınmış bəstəkarlarından biridir”. Xalq artisti Cahangir Cahangirov: “Elza İbrahimova böyük səhnələrə layiq olan “Yanan laylalar” adlı operanın müəllifidir”.

Elza İbrahimova müsahibələrinin birində belə deyib: “Əsərlərim ifa olunan konsertlərin birindən sonra mənə Rəşid Məcidoviç zəng etdi. Mən özümü itirdim, çünki onun istedadına pərəstəş edirdim. O hansı əsər üzərində işlədiyimlə maraqlandı. Həmin dövrdə “Ey Vətən” mahnısını təzə tamamlamışdım və həmin mahnını ona təqdim etməyə qərar verdim. Bu və bir neçə digər yeni, lirik mahnımın notlarını qardaşım Çingiz aparıb ona verdi. Rəşid Behbudovla əməkdaşlığımız o gündən başladı. Rəşid müəllim “Ey Vətən” mahnısını çox gözəl ifa etdi və bu mahnı Odlar diyarının bir çox qitədə təqdim olunan vizit kartına çevrildi. Bizim dahi müğənnimiz Rəşid Behbudovun dəfni də bu mahnının sədələri altında baş tutdu”.

Sözləri Aslan Abdullayevə məxsus olan o mahnıdan bir neçə misrəni gəlin birgə xatırlayaq;

**Çəməninə qonan şəhdən,
Dağlarında əsən mehdən,
Doya bilmirəm, doya bilmirəm,
Ey Vətən!
Bir anamdan, bir də səndən
Bu dünyada, bu dünyada
Doya bilmirəm, doya bilmirəm,
Ey Vətən!**

Bu səmimi misraları, ana vətənə içdən gələn etirafı bəstəkar ustalılıqla musiqiyə çevirib. Rəşid Behbudovdan sonra Rauf Adıgözəlov, Akif İslamzadə kimi sənətkarlarımız da bu mahnıya müraciət edib və özlərinə xas üslubda ifa göstərblər.

Elza xanım 24 yaş olarkən özündən yaşca xeyli böyük olan professor Adil Ələkbərova ailə qurur. Ailə həyatından cütlüyün Zəhra adlı qızları dünyaya göz açır. Qızlarının 1 yaş olmamış Adil Ələkbərov məlum olmayan səbəbdən onu tərk edir. Hətta qızının üzünü belə görmək istəmir. Yaşadığı bu uğursuz ailə həyatından psixoloji travma alan sənətkar bir daha ailə həyatı qurmur. Həyat yoldaşı ilə cəmi 1 il birgə həyat sürmüşdülər. Tərk edilən, atılan qadın olmağın ağırlığını onun həssas qəlbi təbii ki, daşıya bilməzdi. O nəğmələr onun bəzən hayqırtısı, bəzən pıçılıtsı, bəzən gileyi, bəzən nigaranlığı, bəzən həsrəti, bəzən yenilməyi, bəzən qalibiyəti idi. Hər şeyə, bütün yaşadıqlarına rəğmən, yazıb-yaratdı, inadkarlıqla ayaqda qalmaq bacardı. Özünün və dünyaya gətirdiyi övladının atılmağı onun üçün ağır idi. Xalq artisti Flora Kərimovanın ifasında yer alan "Daha məndə dözümlü yox" adlı mahnının sözlərindəki kimi.

**Gəl-gəl gülüm, gəl görüşək,
Hicranına dözməz ürək.
Həsrət mənə bir dağ olar.
Bir dağ olar.**

"Yoxluğunu bilə-bilə" adlı mahnısı da elə bil öz həyatını danışdı. Həyatındakı boşluğun, sevib ailə qurduğu in-

sanın sağ ikən, həyatda ikən yoxluğa çevrilməyi onun üçün təbii ki, çox çətin idi. Nəqarətin sözlərinə nəzər yetirək.

**Sənsiz dünyam geyib qara,
Qəlbim olub para-para,
Boylanacam bu yollara
Yoxluğunu bilə-bilə.
Solub qönçəm, solub gülüm,
Viran qalıb sevən könülüm,
Axtaracam səni, gülüm,
Yoxluğunu bilə-bilə.**

Bəlkə də gözləri bir ömür boyu həyat yoldaşını, qızının atasını axtarıb-aradı. Amma gedəni geri qaytarmağa cəhd etməyin özü belə mənasızdır. Xanımlıq ruhu sına da, onu ayağa qaldıran, ona tükənməz həvəs bəxş edən sənəti idi. İnsan kimi məğrurluğu, mərdliyi açıq-aydın hiss olunurdu.

Unudulmaz bəstəkar, sənətinin pərvanəsi Elza xanım İbrahimovanın ömrünə şahidlik edən insanlar onun nəfsinin pak, dünya malında zərrəcə gözü olmayan, qürurlu, məğrur, təbiətə sakit, mülayim xarakterli, çox düşünən, az danışan, təvazökar və sadəliyi sevən insan kimi xarakterizə edirlər. Onun öz sözləri ilə desək: "Mən bəstəkarlığa heç vaxt pullu peşə kimi baxmamışam. Bəstəkarlığı özümə peşə seçimi yox, mənə həvalə olunmuş bir missiya sayıram".

Həyatın insan üçün bir sınaq məkanı olduğunu, adəm oğlunun kainatda qalıcı gücə malik olmadığını hər bir müdrik insan dərindən dərk edər və bütün həqiqətləri anladıqdan sonra həmin gerçəkliyə uyğun yaşamağa başlayar. Hər yaradıcı şəxsiyyəti başqa insanlardan fərqləndirən də məhz elə bu düşüncədir.

Qəlbləri fəth edən Elza İbrahimova da bu həyata özü olmaq üçün, izini qoymaq üçün gəlmişdi. Tanrının insana bəxş etdiyi bütün gözəlliklərin fərqi varıb, onu hiss edib, duyub mahnılarına köçürməyə müvəffəq olmuşdu.

Elza İbrahimova 2012-ci il 11 fevralda 74 yaşında Bakı şəhərində həyatla vidalaşdı. İkinci Fəxri xiyabanda dəfn

edilib. Sənətkar Dağıstanın Xalq artisti adına, "Dədə Qorqud" Milli Fondunun və "Azərbaycan dünyası" beynəlxalq jurnalının Ağsaqqallar Şurasının qərarı ilə "Mehriban ana" ordeninə, 1992-ci ildə Azərbaycanın Əməkdar İncəsənət Xadimi, 2008-ci ildə Azərbaycanın Xalq artisti fəxri adlarına və həmçinin, Prezident təqaüdünə layiq görülüb.

Mahnılarını dinlədikcə düşünürəm ki, bunlar onun bizlərə əmanətidir. Biz də bu əmanəti özümüzdən sonrakı nəsillərə aşılamalıyıq. Xatırlayım, 20-21 yaşlarımda bəstələdiyim mahnılarımı dəyərli müəllimlərimdən olan gör-

kəmli musiqi xadimi Aqşin Əlizadə dinlədikdən sonra: "Mahnıların Elza İbrahimovanın mahnıları kimi mənə təsirləndirdi" - demişdi. O an necə sevindiymi sözlə ifadə edə bilmirəm.

Onun şəkillərinə baxdıqca kədərli gözlərinin dərinliyində itib-batır adam. Təsəlli verən yalnız odur ki, kədərli bir qadın taleyi yaşayan sənətkar ölməz əsərləri ilə ürəklərdə taxt qurub. Elza İbrahimovanın fədakar xarakteri və sənət dünyası hələ çox-çox illər öyrəniləcək, yaratdığı gözəl əsərlər isə hər zaman alqışlarla müşayiət olunacaq!